

Codi de conducta de les universitats en matèria de cooperació al desenvolupament

Universitat de les
Illes Balears

Oficina de Cooperació al
Desenvolupament i Solidaritat

Govern
de les Illes Balears

Conselleria d'Afers Socials,
Promoció i Immigració
Direcció General de Cooperació

Edita: Universitat de les Illes Balears.
Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat.
www.uib.es/solidaritat
Novembre 2008
DL: PM

El 3 de novembre de 2006 el Consell de Govern de la UIB es va adherir al Codi de conducta de les universitats en matèria de cooperació al desenvolupament, elaborat i aprovat per la Comissió de Cooperació del Comitè Espanyol Universitari de Relacions Internacionals (CEURI), comissió sectorial per a les relacions internacionals de la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE).

D'aquesta manera la nostra universitat establí formalment el compromís de treballar per la transformació social i el desenvolupament humà dels països més desfavorits com a base de l'equitat, la justícia i la pau.

La UIB havia iniciat ja feia temps el camí en matèria de cooperació al desenvolupament a partir d'aquelles activitats que li són pròpies: la docència, la recerca i la innovació.

Des de la creació de l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat, l'any 2005, els/les responsables han dut a terme una intensa activitat de conscienciació entre la comunitat universitària, que ha vist incrementada, al llarg d'aquest temps, la participació de l'alumnat, el professorat i el personal d'administració i serveis als diferents programes gestionats, especialment a Àfrica i Amèrica Llatina. Tot això ha estat possible gràcies al suport de les institucions internacionals, nacionals i de la pròpia comunitat autònoma. El meu agraïment a totes, i a tots els membres de la Universitat que hi han participat.

Amb l'adhesió al Codi de conducta de les universitats en matèria de cooperació, la nostra institució manifestava també la necessitat de l'accés als estudis superiors, ja que la pobresa s'eradica, sobretot, amb l'educació i la tecnologia, que preparen les persones per tenir més oportunitats, i fan possible el desenvolupament sostenible dels pobles.

I això precisament és el que pot aportar la Universitat als programes de cooperació al desenvolupament: la transmissió del coneixement en el sentit més extens del concepte. Per aquest motiu us faig arribar aquest Codi de conducta, perquè, com a membres de la comunitat universitària, contribuïu a fer possible un món més just i solidari.

Palma, 21 de novembre de 2008

Montserrat Casas
Rectora de la Universitat de les Illes Balears

PREÀMBUL

Al llarg dels últims anys, les universitats han anat assumint un protagonisme creixent en la cooperació al desenvolupament, posant en marxa un ampli ventall d'activitats encaminades a afavorir la solidaritat dels diferents sectors de la comunitat universitària, tant amb universitats com amb altres institucions i col·lectius socials de diferents països.

Això s'inscriu en el procés obert en els últims anys d'ampliació del nombre i del tipus d'agents socials que s'han anat sumant a les tasques solidàries de caràcter internacional, a favor d'una major equitat i d'un desenvolupament humà i sostenible al món. D'un context en el qual només unes quantes organitzacions socials especialitzades (les conegudes com a ONGD) estaven dedicades a aquesta tasca, s'ha passat a un altre en el qual, a més d'un fort increment d'aquestes, s'ha produït la incorporació de moltes altres institucions i de col·lectius socials, que han començat a posar en marxa programes i projectes de cooperació al desenvolupament en diferents camps i en països molt diversos.

Tot això ha donat lloc a una diversificació molt gran de les actuacions en el camp de la cooperació, dels mètodes de treball, i fins i tot dels objectius específics dels diferents projectes i programes. En aquest context, no és estrany que hagin sorgit contradiccions i problemes sobre la manera d'entendre la cooperació al desenvolupament, tant en les organitzacions de trajectòria més llarga en aquest terreny (les ONGD), com en altres que s'han anat incorporant a aquesta tasca.

Com a conseqüència, i amb l'objectiu de preservar el caràcter solidari de la cooperació al desenvolupament, així com el seu objectiu de contribuir expressament a l'equitat, al desenvolupament humà i a la sostenibilitat, s'ha fet cada vegada més necessari disposar de referències clares per orientar el treball en cooperació, que serveixi alhora per cridar l'atenció sobre possibles pràctiques incompatibles amb el caràcter solidari d'aquesta, o amb els objectius esmentats abans.

Fruit d'aquesta reflexió, diferents institucions o organitzacions socials s'han anat dotant de diversos instruments destinats a orientar

el seu treball, en forma de codis de conducta, guies de responsabilitat social, de transparència i bones pràctiques, i altres de similars. En el cas de les ONGD, aquestes van aprovar el 1997 el que es coneix com a codi de conducta de les ONG de desenvolupament que, des d'aleshores, ha estat la referència bàsica a través de la qual s'ha pogut enjudiciar i valorar, des d'un punt de vista ètic, el treball que han portat a terme.

En el cas de les universitats, la gran magnitud assolida per les seves accions de cooperació internacional ha posat sobre la taula la necessitat de delimitar amb una precisió més gran el camp específic de la cooperació universitària al desenvolupament, per preservar-ne el caràcter solidari, tant en els seus objectius com en els mètodes de treball emprats, així com per emfatitzar que el seu objectiu últim ha de ser el desenvolupament sostenible del país amb el qual es coopera.

Aquesta preocupació ha estat present en tots els debats que hi ha hagut des que, el 1999, les universitats espanyoles van tractar l'elaboració de l'ESCUDE (Estratègia de cooperació universitària al desenvolupament) i van reconèixer la importància d'aquesta qüestió per a l'enfortiment i la legitimació del treball solidari de les universitats.

En funció del que s'ha comentat, les universitats espanyoles, a través de la Comissió de Cooperació al Desenvolupament adscrita al CEURI-CRUE, en la seva reunió de Castelló del mes de març de 2005, va decidir posar en marxa un procés orientat a l'elaboració d'un codi de conducta de les universitats en matèria de cooperació al desenvolupament.

Aquest codi, dividit en 6 apartats i 31 articles, representa la voluntat compartida per part de les universitats que integren la CRUE d'ajustar la cooperació universitària al desenvolupament a les pautes que s'hi estableixen. En qualsevol cas, aquest codi ha de ser ratificat pels òrgans de govern corresponents a cada universitat, que podran adherir-s'hi com a símbol del compromís solidari d'aquesta i de la seva voluntat d'ajustar les activitats de cooperació al desenvolupament als procediments i criteris ètics que preveu.

PRIMERA PART:

PRINCIPIS I OBJECTIUS DE LA COOPERACIÓ UNIVERSITÀRIA AL DESENVOLUPAMENT

Article 1

La participació de les universitats en la cooperació internacional al desenvolupament rau en la consideració d'aquest últim com un procés de progrés i canvi social, econòmic, polític, cultural, tecnològic, etc., que, sorgit de la voluntat col·lectiva, requereix l'organització participativa i l'ús democràtic del poder per part dels membres d'una col·lectivitat.

Article 2

La cooperació universitària al desenvolupament considera la pobresa una situació de privació dels elements essencials necessaris que l'ésser humà pugui viure i desenvolupar-se amb dignitat, i es planteja la seva eradicació com un dels seus objectius prioritaris.

Article 3

Des d'aquesta perspectiva, el desenvolupament humà i sostenible s'entén com aquell capaç de crear condicions d'equitat que obrin més i millors oportunitats de vida digna a les persones perquè despleguin totes les seves potencialitats, i capaç de preservar alhora els recursos naturals i el patrimoni cultural per a les generacions futures.

La humanitat no pot afrontar els reptes de futur si no és aprofitant el potencial de les poblacions més desfavorides, avui limitat per la penúria de la seva situació.

Article 4

L'educació de les persones i, dins d'aquesta, l'educació superior, és un component fonamental del procés d'ampliació d'oportunitats i llibertats de les persones i les societats. En conseqüència, l'enfortiment dels sistemes universitaris i el foment de l'accés als

estudis universitaris constitueix un objectiu essencial de la cooperació universitària al desenvolupament.

És igualment objectiu de la cooperació universitària al desenvolupament la col·laboració per resoldre les dificultats i contradiccions associades als processos d'eradicació de la pobresa i de desenvolupament, fomentant l'avenç en àrees d'investigació apropiades per als objectius esmentats.

Article 5

L'equitat de gènere i l'enfortiment de les capacitats i autonomia de les dones són consubstancials al desenvolupament humà i, alhora, condicions per a l'assoliment dels objectius globals del desenvolupament, per la qual cosa constitueixen una referència bàsica de la cooperació universitària al desenvolupament.

Article 6

La cooperació universitària al desenvolupament també es basa en la consideració que la sostenibilitat mediambiental i els drets de les futures generacions són una part indispensable dels projectes orientats a la promoció del desenvolupament.

Article 7

La pau, la democràcia i el respecte als drets humans constitueixen fonaments bàsics de qualsevol procés orientat a la promoció d'un desenvolupament humà i sostenible, per la qual cosa també són objectius essencials de la cooperació universitària al desenvolupament.

Les universitats subscriuen plenament els principis d'apropiació, alineació i harmonització de les polítiques de cooperació al desenvolupament, segons els quals els mateixos beneficiaris han d'establir i liderar els processos de desenvolupament a través de les seves institucions i iniciativa, amb el suport que suposen els recursos i les accions de la cooperació.

SEGONA PART:

IDENTITAT DE LA COOPERACIÓ UNIVERSITÀRIA AL DESENVOLUPAMENT

Article 8

La cooperació universitària al desenvolupament constitueix una activitat que es diferencia de les altres que s'orienten de manera general a la internacionalització de la Universitat o a la cooperació internacional entre universitats, i fonamenta la seva identitat en els valors solidaris que la caracteritzen.

La cooperació universitària al desenvolupament enriqueix humanament i acadèmicament les persones que hi participen i les universitats a les quals pertanyen. La col·laboració desinteressada i el compromís solidari de la comunitat universitària és un senyal d'identitat de l'activitat esmentada.

Article 9

D'acord amb el que s'ha dit anteriorment, s'entén la cooperació universitària al desenvolupament com el conjunt d'activitats dutes a terme per la comunitat universitària i orientades a la transformació social en els països més desfavorits, a favor de la pau, l'equitat, el desenvolupament humà i la sostenibilitat mediambiental al món, transformació en la qual l'enfortiment institucional i acadèmic tenen una funció important.

Article 10

La cooperació al desenvolupament de les universitats, igual com la d'altres institucions i agents socials, constitueix una activitat introduïda en el context de les relacions internacionals i té una estreta relació amb les polítiques globals que determinen els processos de desenvolupament, sobre les quals pretén influir. Això requereix una coherència general entre els objectius de llarg termini i les accions concretes que es duen a terme, així com entre els resultats que es persegueixen i els mitjans que s'empren.

Article 11

La tasca de la Universitat en el camp de la cooperació al desenvolupament es troba estretament vinculada amb el seu àmbit natural d'actuació: la docència i la investigació, qüestions que són essencials tant per a la formació integral dels estudiants com per a una millor comprensió dels problemes que amenacen la consecució d'un desenvolupament humà i sostenible a escala universal.

A més, l'enfortiment institucional dels sistemes universitaris (mitjançant la transferència de coneixements i tecnologia, infraestructures, lliurament d'equips i altres recursos, etc.) i l'assessorament i suport tècnic als programes de desenvolupament (especialment els que estan relacionats amb l'educació superior i en els que les capacitats científiques i crítiques universitàries puguin suposar un valor afegit), juntament amb la sensibilització de la comunitat universitària, constitueixen àmbits prioritaris del treball de la Universitat en aquest camp.

Article 12

La cooperació al desenvolupament és part essencial del compromís social de la Universitat i com a tal no pot entendre's com una activitat extraacadèmica ni restringida a compromisos individuals, sinó integrada al conjunt d'activitats que li són pròpies.

Això implica que la Universitat s'ha de comprometre institucionalment amb aquesta tasca, donant-li suport amb mitjans tècnics, humans i financers, sense que aquesta hagi de recaure únicament en aquells col·lectius més sensibilitzats, o ser considerada com una opció moral de caràcter individual, al marge de les activitats acadèmiques i institucionals.

Article 13

Les universitats hauran de reafirmar la identitat i la importància de les activitats de la cooperació universitària al desenvolupament, mitjançant la seva consideració estatutària com a objectiu propi del treball universitari, la seva inclusió en els plans estratègics, la creació

d'òrgans institucionals de promoció i gestió d'aquesta, i l'existència d'instruments i dotació pressupostària per a la seva execució.

TERCERA PART:

PARTICIPACIÓ I IMPLICACIÓ DE LA COMUNITAT UNIVERSITÀRIA

Article 14

La cooperació universitària al desenvolupament ha de procurar la màxima implicació possible del conjunt de la comunitat universitària. En aquest sentit, tots els membres i sectors d'aquesta (estudiants, PDI i PAS) han de ser cridats a participar en les activitats que formen part de l'estratègia de cooperació al desenvolupament de la mateixa Universitat, sense que aquestes puguin ser patrimonialitzades per uns o altres col·lectius de la comunitat esmentada.

La cooperació universitària al desenvolupament es legitima i s'enforteix en la mesura que aconsegueix incorporar-hi nous sectors de la comunitat universitària i es difon com a activitat habitual de les diferents estructures universitàries.

Article 15

La participació dels membres de la comunitat universitària en el marc de la cooperació universitària al desenvolupament s'haurà de realitzar amb caràcter voluntari i sense finalitat lucrativa, malgrat que tampoc no ha de suposar cap discriminació econòmica per als qui hi treballin.

Article 16

La participació de la comunitat universitària en la cooperació al desenvolupament, encara dins de la voluntarietat assenyalada, podrà ser reconeguda com a part de la tasca pròpia dels diferents membres de la comunitat universitària, com a aportació institucional de la Universitat a la societat, estimulant-la de manera que no suposi cap discriminació acadèmica per a les persones que hi participen.

Article 17

Amb aquesta finalitat, les universitats estudiaran les fórmules necessàries per al reconeixement acadèmic de les activitats pròpies de la cooperació al desenvolupament que dugui a terme el personal docent i investigador, impulsant línies d'investigació en les seves àrees d'activitat, afavorint la implantació d'assignatures i línies curriculars, establint, dins de les seves possibilitats, els procediments adequats que permetin el desplaçament a altres països per participar en projectes de cooperació, incentivant la normalització de les activitats esmentades entre les habituals d'aquest personal, i considerant la possibilitat d'incloure un apartat d'activitats de cooperació al desenvolupament en l'àmbit universitari en el model de CV de les universitats.

Així mateix, les universitats poden impulsar mecanismes que valorin la participació en projectes i activitats de cooperació al desenvolupament, estimulants-ne la qualitat de manera anàloga i amb similars indicadors i procediments d'avaluació o acreditació que els empleats en la valoració dels mèrits docents, investigadors o de gestió institucional.

Article 18

Amb el mateix propòsit, les universitats poden facilitar la incorporació del personal d'administració i serveis a les activitats de cooperació al desenvolupament, permetent la seva participació en aquestes sense disminuir els seus drets laborals, i establint fórmules que, d'acord amb la normativa legal aplicable, permetin el seu desplaçament a altres països quan se'n requereixi la contribució i/o l'assessorament tècnic en projectes i programes de cooperació que les universitatsuguin a terme.

Article 19

Pel que fa a l'alumnat, les universitats han d'estimular la seva incorporació a les activitats de cooperació al desenvolupament, la qual cosa afavoreix la creació d'ONGD universitàries, l'associacionisme estudiantil i el voluntariat en aquestes matèries, i permet

valorar adequadament aquest treball mitjançant crèdits, igual com es fa amb altres tipus d'activitats.

Article 20

A més de l'aportació institucional pròpia i imprescindible, les universitats faciliten el compromís financer dels diferents membres de la comunitat universitària per donar suport a les activitats de cooperació al desenvolupament, mitjançant fórmules que permetin contribuir de manera solidària a l'impuls d'aquestes, com les inspirades en el 0,7% o altres formes d'aportació econòmica voluntària.

QUARTA PART:

RELACIÓ DE LES UNIVERSITATS AMB LES INSTITUCIONS CONTRAPART EN ALTRES PAÏSOS

Article 21

La cooperació al desenvolupament s'ha d'entendre com a intercanvi i enriquiment mutu de les parts que hi participen, al marge d'imposicions o actituds paternalistes. Des d'aquesta perspectiva, l'aproximació de les universitats a la cooperació al desenvolupament s'ha de basar en el respecte institucional envers les seves contraparts i en la recerca de compromisos de treball d'acord amb la seva lliure voluntat.

Article 22

Els acords de cooperació que s'estableixin amb les universitats i institucions contraparts s'hauran de basar en criteris de participació democràtica i transparència, procurant la més àmplia intervenció dels diferents sectors implicats a l'hora d'establir objectius i pautes d'actuació.

Article 23

La cooperació universitària al desenvolupament s'ha de basar en criteris d'estabilitat i sostenibilitat de les accions dutes a terme, per a la qual cosa les universitats han de procurar establir vincles de col·laboració sòlids i estables amb les seves contraparts, que evitin la dispersió d'activitats o el caràcter puntual i esporàdic d'aquestes.

Article 24

Les universitats han d'establir, de mutu acord amb les seves contraparts, instruments de gestió i avaluació compartides dels projectes i programes posats en marxa, que afavoreixin la reflexió conjunta sobre el que s'ha realitzat i/o l'adequació d'accions i objectius a les noves necessitats que eventualment es puguin plantejar.

CINQUENA PART:

RELACIÓ DE LES UNIVERSITATS AMB EL TEIXIT SOCIAL DE LA COOPERACIÓ

Article 25

La cooperació universitària al desenvolupament s'inscriu en l'esforç global que institucions i organitzacions socials realitzen a favor d'un compromís solidari capaç de contribuir a l'avenç del desenvolupament humà i la sostenibilitat al món.

Des d'aquesta perspectiva, les universitats han d'afavorir l'establiment d'un diàleg fluid i de mecanismes de coordinació d'esforços amb la resta d'agents socials de la cooperació, entesa de manera complementària i no competitiva, i buscant en conseqüència el suport mutu i la conjunció d'esforços amb aquests.

Article 26

Les característiques específiques de la institució universitària fan que aquesta tingui recursos tècnics i humans de gran importància

per a l'impuls de la cooperació al desenvolupament. Per això, les universitats hauran de buscar fórmules que permetin posar els seus coneixements i capacitats al servei de les estratègies generals de cooperació i de les necessitats dels projectes i programes impulsats per altres agents socials.

Article 27

La sensibilització de la comunitat universitària cap a la solidaritat internacional i a favor d'un desenvolupament humà sostenible constitueix un important camp de col·laboració amb altres institucions i agents socials. En aquest sentit, les universitats s'han de mostrar obertes a les experiències aportades per les esmentades institucions i agents, fomentant la seva presència en els centres universitaris, l'exposició i explicació de les seves activitats i la participació d'aquests en els programes de sensibilització que es duguin a terme.

Article 28

El suport que les universitats puguin prestar a altres agents socials per a les seves activitats en el camp de la cooperació al desenvolupament no ha de servir d'eximent per a una menor implicació d'aquestes en aquesta tasca. Al contrari, el suport esmentat ha d'anar paral·lel a l'assumpció per part de la Universitat dels seus propis compromisos en aquesta matèria, en l'exercici de la responsabilitat social que com a institució li correspon.

SISENA PART:

APLICACIÓ, DIFUSIÓ I COMPLIMENT DEL CODI DE CONDUCTA

Article 29

Les universitats, a través dels seus òrgans de govern, podran adherir-se de manera individualitzada a aquest codi de conducta, decisió que s'ha de comunicar posteriorment a la CRUE per a coneixement de la resta d'universitats.

Article 30

Cada universitat, una vegada subscrit aquest codi de conducta, es responsabilitza de la seva difusió entre la seva respectiva comunitat universitària per tots els mitjans necessaris i suficients que aquesta conegui i debati les implicacions d'aquest en la tasca de cooperació universitària al desenvolupament, i ha de designar un òrgan per al seguiment de la seva aplicació.

Article 31

El compliment d'aquest codi de conducta per part d'aquelles universitats que s'hi adhereixin serà objecte de valoració interna per part d'un òrgan designat amb aquesta finalitat per la Universitat; el seu dictamen és independent i públic, i per iniciativa de la mateixa Universitat pot ser sotmès a contrast extern per part de personal expert o d'agències de qualitat de reconegut prestigi.